

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Názov práce: **Súčasná kultúrna situácia z pohľadu teórie a praxe**

Autor: **PhDr. Zuzana Slušná, PhD.**

Oponent: **prof. PhDr. Ladislav Lenovský, PhD.**

Slušná, Z. 2015. *Súčasná kultúrna situácia z pohľadu teórie a praxe*. UK v Bratislave: Bratislava, 118 s., (5,69AH), ISBN 978-80-223-4026-7.

Problematika, ktorou sa predložená habilitačná práca zaoberá, je mimoriadne aktuálna z viacerých dôvodov. Súčasná celospoločenská situácia a jej vývoj si doslova vynucujú pozornosť badateľov pôsobiacich v oblasti spoločenských a humanitných vied. Nielen preto, lebo aktuálna dynamika a zmeny kultúry sú vedecky zaujímavé a obohacujúce, ale aj preto, lebo poznanie a pochopenie práve prebiehajúcich kultúroturných procesov je nevyhnutné k úspešnému zvládnutiu ekonomických pnutí, kultúrnych tlakov, etnických a náboženských konfliktov a sociálnych problémov. Tie sa indukujú v súčasnej sociokultúrnej realite bez ohľadu na to, či máme na mysli slovenský, európsky, euroamerický, alebo globálny priestor. Priblíženie kritického a analytického štúdia a riadenia súčasných kultúroturných a kultúrnoidentifikačných procesov prostredníctvom ideí, politik a stratégií, ktoré prináša predkladaná habilitačná práca, preto nie je žiadnym prekvapením, ale skôr prirodzeným vyústením dlhodobého záujmu autorky o problematiku, a zamerania pracoviska, kde autorka pôsobí.

Ambíciou prítomnej práce s názvom *Súčasná kultúrna situácia z pohľadu teórie a praxe*, ktorá je výstupom projektu KEGA s názvom *Zručnosti pre sféru kultúry*, je priniesť aktuálny teoreticko-metodologický, edukačný a prehľadovo relevantný materiál, konzistentný aj z pohľadu aplikovanej kulturológie.

Predložená práca dokazuje, že Dr. Slušná dobre pozná kultúrno-teoretické náhľady na kultúru, prostredníctvom ktorých sa v prvých dvoch kapitolách venuje otázkam definovania kulturológie ako interdisciplinárnej vedy zameranej na integrálne štúdium kultúry. Tento pohľad využíva ako platformu na identifikáciu a riešenie aktuálnych problémov chápania kultúry s akcentom na jej axiologické chápanie v praxi. Slušná sa obratne pohybuje v celej škále kulturológického bádania: od definičných a obsahových rámcov kultúry ako multidisciplinárneho predmetu vedeckého bádania - to robí prostredníctvom pohľadov viacerých spoločenských a humanitných disciplín; cez interdisciplinárne kontexty integrálneho štúdia kultúry - napríklad v rámci terminológie, metodologických prístupov aj interpretácie výsledkov výskumu; až po transdisciplinaritu, ako azda najvýstižnejšiu charakteristiku jestvovania kultúry a najefektívnejšiu, no i najnáročnejšiu teoreticko-metodologickú cestu jej štúdia. Autorka všetko v predmetnej práci podriaďuje primárnemu cieľu - prepojeniu teórie kulturológického bádania a poznania s praxou. Žijeme v dobe, kedy spoločenské, a najmä humanitné vedy musia oveľa intenzívnejšie argumentovať svoje opodstatnenie a prínos pre spoločenskú prax. Predložená práca erudovane vstupuje do tohto procesu a „prikladá ruku k dielu“.

Oceňujem, že autorka je „oslobodená“ od primárne axiologického pohľadu na kultúru, respektíve pracuje s ním veľmi obozretne. Rovnako sa snaží maximálne objektivizovať aj otázky súvisiace s problematikou kultúrnej diverzity a multikulturalizmu, relativizmu a tolerance, čo je v kontexte súčasných politických, ideových a celospoločenských diskurzov mimoriadne náročné.

Politická a verejná súčasnosť nás pri zaujímaní postojov k najaktuálnejším kultúrno-spoločenským otázkam neraz núti kvýberu len z dvoch protichodných limit, akoby nič iné medzi nimi ani neexistovalo.

Na základe obsahu predloženej práce konštatujem, že stanovený cieľ sa autorke podarilo naplniť tak, ako si predsavzala. Dokazuje to najmä obsah tretej a štvrtej časti práce. Tretiu časť s názvom Kultúra ako zdroj kreativity a inovácií, považujem za jadro práce. Odhaľuje aplikovanú dimenziu kultúry a kulturológie v reálnej praxi s akcentom na kultúrnu politiku a manažment kultúry prostredníctvom priblíženia aktuálnych dokumentov, koncepcií a stratégií zameraných na kultúru na globálnej, európskej, národnej, regionálnej, aj lokálnej úrovni.

Inšpirovaný v práci prítomnými vybranými časťami a myšlienkami zo strategických dokumentov si dovoľím malú úvahu. Úskalím kultúrnej politiky vo všeobecnosti je, že pod pojmom kultúra sa v príslušných dokumentoch chápu predovšetkým niektoré vybrané javy interpretované ako hodnoty a špecifický potenciál, využiteľný na rozvoj, zlepšenie životnej úrovne, dosiahnutie najrôznejších profitov, vzájomne sa obohacujúcej koexistencie atď. Kultúra tu je redukovaná predovšetkým axiologicky - na reprezentatívne, všeobecne akceptované a interkultúrne kompatibilné javy. V reálnom, kultúrne diverzifikovanom svete, však tieto, i keď neraz pravdivé kultúrne javy, sú parciálnymi segmentmi a súčasťou komplexného systému spôsobu života a myslenia. Existujú v ňom spolu s inými segmentami, z ktorých viaceré sú neraz v protiklade s očakávaniami, požiadavkami, či hodnotami širšej spoločnosti. Neraz sú s obklopujúcim sociokultúrnym prostredím nekompatibilné, a na celú kultúrne diverzifikovanú spoločnosť pôsobia deštruktívne. Tieto sa z pozornosti kultúrnych a politických inštitúcií často účelovo vylučujú, v spoločnosti sa tabuizujú, lebo, prirodzene, nezapadajú do vopred naprojektovaného obrazu. Alebo naopak, v duchu zachovania v podstate akejkolvek kultúrnej diverzity za akúkoľvek cenu sa tiež interpretujú ako hodnoty. Úlohou kultúrnej politiky a manažmentu kultúry je riadiť kultúrnu diverzitu a hodnoty podľa všeobecne platných a všetkými rešpektovaných zjednocujúcich princípov tak, aby kultúrne odlišné skupiny boli navzájom kompatibilné a mohli jestvovať v rámci občianskej spoločnosti. Mohlo by sa zdať, že práve fungovanie občianskej spoločnosti je cieľom kultúrnej politiky a manažmentu kultúry. Podľa aktuálnych kľúčových dokumentov však kultúrna rozmanitosť nie je nástrojom, ale cieľom kultúrnej politiky, čoho dôkazom je aj politika UNESCO, kde kultúrna diverzita je normou a morálnym imperatívom. (s. 63) V tejto súvislosti si dovoľím položiť otázku: Počíta kultúrna politika aj s existenciou takých odlišných kultúrnych javov, ktoré sú hodnotami len pre ich nositeľov, alebo selektuje len také odlišnosti, ktoré sú v súlade s akceptovanou schémou kultúrnej odlišnosti? Má tolerancia a podpora kultúrnej diverzity nejaké hranice? Ak áno, kde a ako sú zadefinované v príslušných dokumentoch?

Kapitola 3. dokazuje, že ani v 3. tisícročí nemožno v základných dokumentoch riadenia kultúry na všetkých úrovniach badať posun v chápaní kultúry od redukovaného ku komplexnému. Pojem kultúra sa v aplikovanej oblasti v podstate redukuje len na: kultúrne dedičstvo ako hodnoty (tzn. vybranú časť kultúrnych tradícií interpretovanú/štylizovanú ako najhodnotnejšiu a najreprezentatívnejšiu); ďalej umenie, predstavujúce tzv. „vysokú“ kultúru, prípadne ľudové umenie; a nakoniec kultúrny priemysel (ako produkciu nových kultúrnych foriem, alebo šírenie kultúry prostredníctvom nových médií). Na prácu s nimi sa tu redukuje aj problematika kreativity. Akoby komplexný spôsob života a myslenia ľudí a ich spoločenstiev bol nepodstatný a nijako nedeterminoval ich konanie a jednanie.

Otázka: Je omylom myslieť si, že každodenná kultúra a vnútorný duchovný aj socionormatívny svet sú v oblasti kultúrnej politiky a manažmentu kultúry považované za menej hodnotné a relevantné ako „reprezentatívna“ kultúra? Alebo sa v kľúčových dokumentoch „nachádzajú“ dostatočne?

Na viaceré z týchto myšlienok/otázok reaguje časť 4: Súčasná kultúrna situácia: výzvy, riziká a možnosti. V tejto časti autorka približuje premietnutie predchádzajúcich dokumentov a stratégií do praxe. Konštruktívne poukazuje na riziká, spojené s ich aplikovaním, no najmä na ich opodstatnenosť v praxi. Z teoretickej roviny sa dostávame na úroveň lokálnej a regionálnej kultúry a príslušných komunit. Slušná tu veľmi dobre vystihuje súčasný stav a približuje javy ako korózia sociálnej súdržnosti, kultúrny lokálpatriotizmus, či potrebu a možnosti kultúrnej a sociálnej animácie. Poukazuje na akútnu potrebu stimulácie aj nevyužitý potenciál kultúrneho života, invencie, kreativity a aktivizácie na komunitnej úrovni, čím argumentuje opodstatnenosť špecialistov z oblasti kulturológie. Mne osobne sa táto časť páči najviac. Škoda, že nemá väčší rozsah, i keď viem, že tejto problematike už autorka venovala v niekoľkých predchádzajúcich prácach.

Z hľadiska štruktúry práce a jej edukačného zamerania je pozitívom časť Zhrnutie prítomná v závere každej kapitoly. Jazyk, ktorý autorka používa, je odborný a zrozumiteľný. Autorka vhodne štylizuje a text sa dobre číta. Gramatických a stylistických pochybení, na to, že text neprešiel jazykovou korektúrou, je minimum. V rámci koncipovania textu oceňujem, že autorka neskĺzla k dlhým a zbytočne podrobným citovaniam z dokumentov, ale parafrázuje a interpretuje ich obsah v súlade s témou, cieľmi a edukačným zameraním práce. Čerpala z relevantných zdrojov, v súlade so stanovenými cieľmi a požiadavkami.

Konštatujem, že predložená publikácia spĺňa kritériá stanovené na habilitačné práce. Dr. Slušná v nej preukázala, že disponuje vedomosťami a schopnosťami požadovanými u habilitantov a habilitantiek. Predloženú prácu odporúčam k obhajobe. Po jej úspešnom priebehu a splnení všetkých podmienok habilitačného konania navrhujem habilitačnej komisii odporučiť, aby bol PhDr. Zuzane Slušnej, PhD. udelený vedecko-pedagogický titul docent v odbore 3. 1. 2 kulturológia.

V Piešťanoch 22. 12. 2017.